

ВІДГУК
на дисертаційну роботу
Леонтьєва Павла Олександровича
на тему:

«Судово-медичні критерії встановлення давності утворення суб- та епідуральних крововиливів у живих осіб за даними сучасних променевих методів дослідження»,
подану до захисту у спеціалізовану вчену раду Д.64.600.003 при Харківському
Національному медичному університеті МОЗ України
на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук за спеціальністю
«14.01.25 – «судова медицина»

1. Актуальність теми дисертаційної роботи

В судово-медичній практиці вирішення експертних питань, пов'язаних із черепно-мозковою травмою, являється одним із складних експертних завдань під час проведення судово-медичної експертизи потерпілих, звинувачуваних та інших осіб. Тому наукове розв'язання цього важливого для слідства напрямку знаходиться у центрі уваги як науковців, так і судово-медичних експертів.

Відомо, що ЧМТ становить майже 40 % від усіх видів травм, значна кількість яких потребує судово-медичного з'ясування низки питань, серед яких є питання щодо давності утворення останніх. Якщо під час проведення судово-медичної експертизи трупів це питання розв'язується за допомогою низки лабораторних досліджень, то його вирішення під час судово-медичної експертизи постраждалих осіб потребує ретельного наукового вирішення із застосуванням інструментальних методів обстежень.

На сьогодні у судово-медичній експертизі відсутні об'єктивні критерії оцінки строків отримання гематом (суб- /епідуральних) як проявів черепно-мозкової травми у постраждалих.

Дисертаційна робота Леонтьєва П.О. як раз саме і присвячена судово-медичному обґрунтуванню давності виникнення гематом у постраждалих осіб внаслідок отримання ними черепно-мозкової травми шляхом використання сучасних клініко-інструментальних методів променевої діагностики, за допомогою яких проводять обстеження хворих у лікарнях під час надання їм медичної допомоги.

Зважаючи на викладене, тема дисертаційної роботи Леонтьєва П.О. являється актуальною, своєчасною та спрямована на вирішення важливого судово-медичного завдання стосовно давності утворення гематом у постраждалих осіб внаслідок отримання ними черепно-мозкової травми.

2. Зв'язок дисертації з науковими планами і програмами

Дисертаційна робота Леонтьєва П.О. є фрагментом науково-дослідної роботи кафедри судової медицини, основ права імені заслуженого професора М.С. Бокаріуса ХМНУ МОЗУ «Судово-медичне обґрунтування морфо-клінічних критеріїв для експертної оцінки тілесних ушкоджень, визначення давності та причини смерті» (№ державної реєстрації 0118U000951, 2018-2020). Тема дослідження ухвалена на засіданні Проблемної комісії МОЗ та НАМНУ «Судова медицина» (протокол №12/52 від 02.10.2013 р.) і затверджена на засіданні вченої ради ХНМУ 17.10.2013 р. (протокол №9). Робота націлена на подальше виконання комплексної цільової програми боротьби зі злочинністю у відповідності до Указу Президента України № 837/96 від 17.09. 96.

3. Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації

Для наукового та практичного розв'язання теми дисертаційного дослідження дисертантом було сформульовано мету, яка полягала у визначенні критеріїв для судово-медичної діагностики давності утворення гематом при черепно-мозкових травмах за комплексом показників щільності тканини головного мозку в ділянці гематом з врахуванням реакції еритроцитарної ланки гемопоєзу та деяких функціональних параметрів крові.

Для досягнення поставленої мети дисертантом визначені такі послідовні завдання, як проведення ретроспективного аналізу архівного матеріалу з результатами експертиз черепно-мозкових травм з після травматичними епі- та субдуральними крововиливами у постраждалих осіб за матеріалами Харківського обласного бюро судово-медичної експертизи та КЗОЗ «Обласна клінічна лікарня – Центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф», м. Харків; вивчення макро-мікроскопічних характеристик, особливостей утворення та організації післятравматичних епі- та субдуральних гематом за даними комп'ютерно-томографічних досліджень за параметрами щільності гематом на тлі оптичної щільності інтактного головного мозку у період від травмування до 90-ї доби; дослідження їх морфологічних особливостей з урахуванням статево-вікових параметрів потерпілих; вивчення маркерів та показників давності утворення післятравматичних епі- та субдуральних гематом у період від травмування до 90-ї доби, а також завдання з визначення реакції еритроцитарної ланки гемопоєзу, функціональних параметрів крові (рівень гемоглобіну, еритроцитів, тромбоцитів, протромбіну, фібриногену) на виникнення післятравматичних епі- та субдуральних крововиливів у період від травмування до 90-ї доби. Ці завдання є логічними, формують послідовність наукового процесу для розробки діагностичного алгоритму щодо встановлення давності виникнення післятравматичних епі- та субдуральних гематом за низкою показників та базуються на інструментальному з'ясуванні щільності гематом сучасним інструментальним методом обстеження – променевою КТ та МРТ з урахуванням еритроцитарної ланки гемопоєзу та функціональних параметрів крові.

Як свідчать матеріали дисертації, здобувачем виконані всі поставлені завдання з системним аналізом тематичної наукової літератури і профільної медичної документації, використанням сучасного і адекватного поставленим завданням методу досліджень – променевої діагностики, яку було доповнено макромікроскопічним, лабораторним, статистичним дослідженням, що вказує на повноту та цілісність дисертаційної роботи. В роботі дисертант провів аналіз достатнього обсягу клінічних та експертних спостережень, результатів параметрів щільності гематом на тлі оптичної щільності інтактного головного мозку, низки лабораторних показників з використанням статистичної обробки отриманих цифрових результатів. На підставі результатів проведених досліджень дисертант розробив діагностичний алгоритм та практичні рекомендації для судово-медичної практики.

Таким чином, наукові положення і висновки дисертаційної роботи Леонтьєва П.О. є достовірними, ґрунтуються на використанні сучасного наукового підходу щодо встановлення давності виникнення гематом при черепно-мозковій травмі, комплексності та використанні достатньої кількості досліджень для отримання об'єктивних даних в тривалій післятравматичній динаміці. Висновки дисертаційного дослідження логічно відображають його зміст, завершеність та об'єктивність.

4. Наукова новизна одержаних результатів

У дисертації визначено комплекс показників, які ґрунтуються на даних інструментально-діагностичного обстеження потерпілих із врахуванням морфологічних та лабораторних ознак для визначення давності утворення післятравматичних суб-

/епідуральних крововиливів у постраждалих осіб в динаміці тривалого післятравматичного періоду - від часу травми до 90-ї доби.

Вперше з'ясовано динаміку змін показників щільності гематом в післятравматичному періоді, проведено її кореляцію із морфологічними даними, в тому числі і для несприятливих наслідків перебігу травми, які закінчилась летально для постраждалої особи.

До діагностичного алгоритму залучені реакції еритроцитарної ланки гемопоезу та функціональні параметри крові, що є доступними та ефективними показниками у прискореній діагностиці давності виникнення післятравматичних суб-/епідуральних крововиливів.

Використання макромікроскопічних та топографічних ознак ЧМТ на тлі попередньо проведених інструментальних променевих методів діагностики об'єктивізувало діагностичний спектр критеріїв давності виникнення післятравматичних суб-/епідуральних крововиливів у постраждалих осіб.

5. Практичне значення одержаних результатів

Запропоновані комплексні критерії для експертної судово-медичної діагностики встановлення давності утворення післятравматичних суб-/епідуральних крововиливів у постраждалих надають можливість судово-медичній експертизі об'єктивізувати висновки щодо давності черепно-мозкової травми у постраждалих осіб, в тому числі і в тривалий післятравматичний період.

Отримані автором результати наукових досліджень використовуються в навчальному процесі на кафедрах судової медицини низки ВМНЗ України та в практичній діяльності бюро судово-медичної експертизи.

6. Структура та обсяг дисертації

Дисертація викладена на 195 сторінках комп'ютерного набору, містить 19 рисунків, 10 таблиць, 11 діаграм та 3 графіка. Складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, огляду літератури, характеристики матеріалів і методів дослідження, 4 розділів результатів власних досліджень, аналізу та узагальнення отриманих результатів, висновків, практичних рекомендацій, списку використаних літературних джерел та додатків. Список використаних джерел містить 271 найменування (113 кирилицею, 158 латиною), що займають 32 сторінки; додатки – на 23 сторінках.

7. Характеристика розділів дисертації

У Вступі дисертант надає загальну характеристику своєї роботи із дотриманням загальновідомої структури.

У 1-му розділі наведено сучасні літературні дані щодо визначення давності утворень субдуральних та епідуральних гематом у постраждалих від черепно-мозкової травми, проведено ґрунтовний аналіз стану цієї проблеми та виконаних наукових розробок. У другій частині цього розділу дисертант розглянув роль та значення променевих методів у комплексній діагностиці післятравматичних епі- та субдуральних крововиливів. Було зроблено висновок, що, не дивлячись на тривалий період використання та досвід клініцистів щодо комп'ютерної томографії та інших променевих обстежень для з'ясування морфологічних змін при ЧМТ, аналіз показників променевих обстежень в залежності від давності утворення крововиливу систематизований не був, що і обумовило відсутність застосування останнього у судово-медичній експертизі.

У 2-му розділі наведені дані щодо матеріалу та методів дослідження. Дисертант надав відомості щодо алгоритму досліджень, детальну характеристику вивченого матеріалу та використаних методів обстеження потерпілих від ЧМТ – клінічних, інструментальних, лабораторних, статистичних та сформулював положення про інноваційність свого дослідження.

У 3-му розділі наведено дані щодо судово-медичної характеристики постраждалих осіб, які отримали ЧМТ із виникненням епі- та субдуральної гематоми. Надано аналіз постраждалих осіб залежно від віку, статі, виду гематом та частоти їх виникнення.

У 4-му розділі йдеться про результати морфологічного вивчення післятравматичних епі – та субдуральних гематом на даних судово-медичної експертизи з використанням гістологічного дослідження. У цьому розділі морфологічні дані обґрунтовуються патофізіологічними поясненнями. Було визначено мікроскопічні маркери давності утворення післятравматичних епі- та субдуральних гематом в динаміці.

У 5-му розділі представлені результати проведеної клініко-інструментальної діагностики епі – та субдуральних крововиливів. В основі цього дослідження було променеве обстеження постраждалих від ЧМТ та аналіз його результатів за показником щільності в динаміці післятравматичного періоду. Автором було визначено закономірність зміни показника оптичної щільності гематоми та надано теоретичне патогенетичне його обґрунтування.

У 6-му розділі наведено дані щодо змін функціональних показників крові та еритроцитів в динаміці післятравматичного періоду. Для цього було проведено лабораторне вивчення показників гемостазу та тромбозу, а також поверхневої архітекτονіки еритроцитів у мазках мікроскопічним (цитологічним) методом. Відповідно до динаміки спостережень дисертант дослідив цитологічну характеристику мазків крові постраждалих із епі- та субдуральними гематомами. Було виявлено наявність різних форм еритроцитів в мазках периферійної крові постраждалих. Крім того, аналізу підлягали також дані щодо низки функціональних параметрів периферійної крові - рівень гемоглобіну, еритроцитів, тромбоцитів, протромбіну, фібриногену, кольоровий показник. Надано статистичне обґрунтування цифровим показникам та констатовано, що у постраждалих у наслідок післятравматичних епі- та субдуральних гематом кров реагує на травму появою дегенеративних форм еритроцитів.

У 7-му розділі дисертантом проведено обговорення результатів проведеного дослідження та отримані маркерні критерії щільності гематом, змін клітинних компонентів крові, інших лабораторних показників для визначення давності їх виникнення. Це дало підстави дисертанту сформулювати відповідний діагностичний алгоритм для визначення давності утворення післятравматичних суб- та епідуральних гематом.

У Висновках, яких сформульовано у кількості 6, визначено вклад дисертанта у вирішення кожного із завдань дослідження та надано уніфіковану схему застосування комплексу променевих та лабораторних досліджень для оптимізації судово-медичної діагностики травм з утворенням внутрішньочерепних гематом.

Практичні рекомендації містять пояснення щодо використання діагностичного алгоритму для судово-медичної діагностики давності утворення гематом при черепно-мозковій травмі.

8. Повнота викладення матеріалів дисертації в опублікованих наукових працях та авторефераті

За результатами виконаної дисертації автором було опубліковано 14 наукових робіт, в тому числі 4 - одноосібно, 4 – у наукових фахових журналах України, 1 – у міжнародному виданні (Чехія), 9 тез доповідей на наукових і науково-практичних конференціях. Автореферат відповідає змісту дисертації.

9. Зауваження та питання для обговорення

В дисертаційній роботі наявні наступні недоліки:

1. Дисертант вживає термін «живі особи», який є недоречним. Доцільно було б використовувати офіційну назву цього об'єкту судово-медичної експертизи.
2. Невірно було вжито термін «посттравматичний», який не є україномовним.

3. Доцільно було б навести приклад використання діагностичного алгоритму, а не обмежуватися мовним поясненням, а саме «Для визначення давності утворення гематом у наслідок травми використовують не лише діагностичні показники, але й співставляють їх з цифровими параметрами, використовуючи встановлену динаміку їхніх змін».

4. В Практичних рекомендаціях надати більш ширшу інформацію щодо діагностичного алгоритму та навести графіки динаміки змін маркерних показників, які являються основою для визначення давності утворення гематом.

Потребують обговорення наступні питання

1. Чи відбувалася кореляція між показниками щільності гематом в післятравматичному періоді та мікроскопічними їх змінами?

2. Які маркери є основними в діагностиці давності виникнення епі-субдуральних гематом, а які мають другорядне значення?

3. Чи є сенс у діагностиці давності утворення епі- та субдуральних гематом застосовувати елементи електронної мікроскопії?

4. Які саме попередні розробки фахівців ініціювали Ваші дослідження? Чи існують ідентичні прототиipi? У яких саме країнах, наукових школах вони були виконані?

Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертаційна робота Леонтьєва Павла Олександровича на тему: «Судово-медичні критерії встановлення давності утворення суб- та епідуральних крововиливів у живих осіб за даними сучасних променевиx методів дослідження» на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук за спеціальністю «14.01.25 – «судова медицина» є завершеною науковою працею, в якій отримані нові наукові результати щодо визначення давності виникнення післятравматичних епі- та субдуральних гематом при черепно-мозкових травмах на основі комплексу діагностичних комп'ютерно-томографічних ознак з врахуванням еритроцитарної ланки гемопоезу та функціональних параметрів крові.

За актуальністю, сучасним методичним рівнем виконання, новизною та практичним значенням отриманих результатів, їх достовірністю та повнотою викладення в опублікованих наукових працях дисертаційна робота Леонтьєва Павла Олександровича на тему: «Судово-медичні критерії встановлення давності утворення суб- та епідуральних крововиливів у живих осіб за даними сучасних променевиx методів дослідження» повністю відповідає вимогам п.11 «Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого Постановою КМУ №567 від 24 липня 2013 р. (зі змінами відповідно до Постанов КМУ №656 від 19.08.2015 р.; №1159 від 30.12.2015 р.; №567 від 27.07.2016 р. стосовно дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук, а її автор - Леонтьєв Павло Олександрович заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата медичних наук за спеціальністю «14.01.25 – судова медицина».

Офіційний опонент

завідувач кафедри судової медицини та медичного права

Національного медичного університету імені О.О.Богомольця

доктор медичних наук, професор

Б.В.Михайличенко

